

38 Państwo Kazimierza Wielkiego

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XII. Polska w XIV–XV w.

Uczeń:

- 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;
- 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
- 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;
- 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;
- 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1333, 1335, 1339, 1343, 1345, 1348, 1349, 1366, 1364, 1370
- postacie: Kazimierza Wielkiego, Jana Luksemburskiego
- decyzje zjazdów w Wyszehradzie
- postanowienia pokoju wieczystego w Kaliszu
- kierunki ekspansji Kazimierza Wielkiego
- najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego

ROZUMIE

- pojęcia: wieczysta jałmużna, statuty wiślicko-piotrkowskie, regalia, cło, domena królewska (królewszczyzna), myto, poradne, grosz krakowski, uczta u Wierzyńka, uniwersytet w Krakowie, zjazd krakowski
- konsekwencje przyłączenia do Polski Rusi Halickiej
- wpływ zjazdu w Krakowie na pozycję Kazimierza Wielkiego wśród monarchów europejskich

POTRAFI

- wskazać na mapie zasięg terytorialny państwa polskiego na początku panowania Kazimierza Wielkiego, lenna Polski oraz ziemie przyłączone przez Kazimierza Wielkiego
- omówić politykę Kazimierza Wielkiego wobec Krzyżaków
- przedstawić proces rozrostu terytorialnego państwa polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego
- ocenić, czy słuszne jest powiedzenie, że Kazimierz Wielki „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”
- przedstawić rolę zamków budowanych w czasach Kazimierza Wielkiego
- wymienić i scharakteryzować reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego
- wymienić władców uczestniczących w zjeździe krakowskim
- dokonać bilansu panowania Kazimierza Wielkiego
- ocenić panowanie Kazimierza Wielkiego

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Prosimy uczniów, aby przypomnieli sobie:

- Kto został królem Polski w 1320 r.?
- Jakie ziemie zjednoczył Władysław Łokietek?
- Jakie ziemie zajęli Krzyżacy w czasie rządów Łokietka? [Uczniowie mogą skorzystać z mapy w podręczniku (m8, s. 402)].

Wyjaśniamy, że po śmierci Władysława Łokietka korona polska przypadła jego synowi – Kazimierzowi III Wielkiemu. Nowy król musiał uporządkować relacje z sąsiadami Polski. Przede wszystkim należało uregulować sprawę z Czechami i zakonem krzyżackim.

Dzielimy klasę na trzy grupy i rozdajemy instrukcje. ► Uczniowie otrzymują też karty pracy *Państwo Kazimierza Wielkiego*. ►

Grupa I

Na podstawie podrozdziału *Kazimierz Wielki na tronie* (s. 394) w karcie pracy wykonajcie zadania 1–4.

Grupa II

Na podstawie podrozdziału *Stosunki z zakonem krzyżackim* (s. 394–395) w karcie pracy wykonajcie zadania 5–7.

Grupa III

Na podstawie podrozdziału *Podbój Rusi Halickiej* (s. 395) w karcie pracy wykonajcie zadania 8–11.

Po wykonaniu pracy grupy po kolei omawiają wykonane przez siebie zadania. W tym czasie pozostali uczniowie uzupełniają brakujące informacje.

Podczas omawiania pracy przez grupę I zadajemy pytania dodatkowe:

- Jaka była geneza czeskich pretensji do polskiego tronu?
- Czy zjazd w Wyszehradzie był sukcesem czy porażką Kazimierza Wielkiego?

W trakcie omawiania zadań przez grupę II pytamy:

- › Czy zjazdy w Wyszehradzie i sąd papieski cokolwiek zmieniły w statusie ziem, o które toczyły się spory z Krzyżakami?
- › Czy pokój kaliski możemy uznać za sukces polityczny Kazimierza Wielkiego?

Podczas omawiania pracy przez grupę III zadajemy pytania:

- › Jakie znaczenie dla Polski miało przyłączenie ziem na wschodzie?
- › Czy mianowanie bojarów i książąt ruskich namiestnikami króla polskiego było dobrym rozwiązaniem?

Prosimy uczniów, aby przyjrzeni się mapie (m8, s. 402) i wymienili ziemie przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego. Informujemy, że Kazimierz Wielki skupiał się nie tylko na polityce zagranicznej, ale też na wprowadzaniu reform wewnętrznych. Prosimy uczniów, aby przeczytali pierwszy i drugi akapit podrozdziału *Reformy wewnętrzne* (s. 397–398).

Zadajemy pytania:

- › Jakie były zadania starosty?
- › Czym była rada królewska?
- › Czym zajmowali się marszałek, kanclerz i podskarbi?
- › Dlaczego Kazimierz Wielki przeprowadził reformę administracji?

Wyjaśniamy, że Kazimierz Wielki postanowił ujednoczyć prawo, ponieważ w wyniku rozbicia dzielnicowego w różnych regionach kraju funkcjonowały inne regulacje prawne. Król wydał dwa akty prawne – statut piotrkowski dla Wielkopolski i statut wiślicki dla Małopolski określane mianem statutów wiślicko-piotrkowskich.

Uczniowie czytają tekst źródłowy (m1, s. 398), a następnie wykonują polecenia 1 i 2 (s. 398). Informujemy, że w statutach wiślicko-piotrkowskich uregulowano kwestię sądownictwa. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o organizacji sądownictwa w Królestwie Polskim.

Zadajemy pytania:

- › Jakie prawo obowiązywało w miastach?
- › W jakim mieście Kazimierz Wielki utworzył dla mieszczan sąd odwoławczy od decyzji sądów niższej instancji?
- › Dlaczego król zrezygnował z sądu odwoławczego w Magdeburgu?

Wyjaśniamy uczniom, że Kazimierz Wielki musiał uregulować również kwestie dotyczące dochodów państwa oraz monety. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o domenach królewskich, regaliach i groszu krakowskim.

Pytamy:

- › Czym były domena królewska (królewsczyzna) i regalia?
- › Jakie opłaty wpływały do skarbcza królewskiego od kupców?
- › Czym było poradlnie?
- › Dlaczego Kazimierz Wielki ustanowił poradlnie?
- › Jaką nową monetę wprowadził król?
- › Dlaczego reforma monetarna zakończyła się fiaskiem?

Kazimierz Wielki dbał także o rozwój miast oraz wzmocnił obronność państwa. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o lokowaniu miast, budowie zamków i rozwoju wsi.

Pytamy:

- › Czy słuszne jest powiedzenie, że Kazimierz Wielki „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”?
- › W jakim celu Kazimierz Wielki sprzyjał zakładaniu nowych miast?
- › Jakie zmiany zaszły w wojsku?
- › Jaka była przyczyna budowania zamków przy granicach?
- › Dlaczego stan chłopski odgrywał ważną rolę w gospodarce państwa polskiego?

Informujemy, że Kazimierz Wielki wzmocnił pozycję państwa polskiego na arenie międzynarodowej. Symbolem tego stał się zjazd władców europejskich, który w 1364 r. odbył się w Krakowie. Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m3, s. 399), ilustrację przedstawiającą ucztę u Wierzyńka (m4, s. 399) i wykonali polecenia 1 i 2 (s. 399).

Zadajemy pytania:

- › Czym była uczta u Wierzyńka?
- › Jaka była rola tego zjazdu dla Kazimierza Wielkiego i Polski?

Wyjaśniamy, że Kazimierz Wielki zadbał także o rozwój kultury i nauki. Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Kultura i nauka* (s. 400) oraz tekst źródłowy (m5, s. 400).

Pytamy:

- › W jaki sposób król dbał o rozwój kultury i nauki?
- › Jaki był cel rozwoju kultury i nauki?
- › Jakie przedmioty wykładano na uniwersytecie w Krakowie?
- › Kto wybierał rektora uniwersytetu w Krakowie?
- › Jakie były uprawnienia nauczycieli akademickich?
- › Skąd pochodziły pieniądze na ich opłacenie?

Możemy zwrócić uwagę na to, że żupy solne zapewniały duże przychody skarbowi państwa.

Informujemy uczniów, że Kazimierz Wielki zmarł w 1370 r. i mimo czterokrotnego ożenku nie zostawił po sobie męskiego potomka. Z tego powodu był ostatnim królem z dynastii Piastów.

III. PODSUMOWANIE

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m7, s. 402). Następnie odtwarzamy piosenkę w wykonaniu T-raperów znad Wisły. ▶

Pytamy:

- › Czy zgadzacie się ze zdaniem Janka z Czarnkowa w kwestii zasług przypisywanych Kazimierzowi Wielkiemu?
- › Jaki błąd pojawił się w piosence? [Chodzi o fragment, że Litwa knuła przeciwko Polsce. Nie ma o tym informacji w źródłach].

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują zadanie kontrolne. ▶

PRACA DOMOWA

Co wzmocniło pozycję Polski w czasie rządów Kazimierza Wielkiego? Uzasadnij odpowiedź.